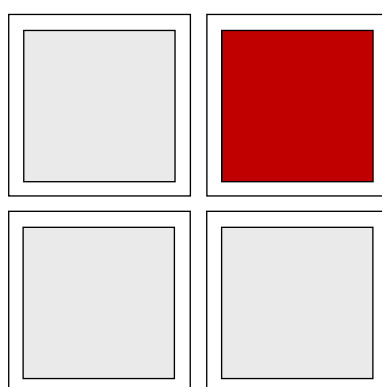
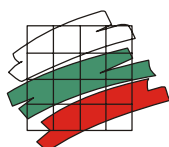

ИНДИКАТОР НА ИКОНОМИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ В БЪЛГАРИЯ

2 | 2010

АГЕНЦИЯ ЗА
ИКОНОМИЧЕСКИ
АНАЛИЗИ И
ПРОГНОЗИ

Информацията, публикувана в това издание, може да се ползва без специално разрешение, единствено с изричното позоваване на източника.

ISSN 13135007

© Агенция за икономически анализи и прогнози, 2010

София 1000, Аксаков 31, тел.: 359298595601, факс: 35929813358, e-mail: aeaf@aeaf.minfin.bg, <http://www.aeaf.minfin.bg>

Същност и предимства на индикатора на икономическата активност и методология за съставянето му

Индикаторът на икономическата активност (ИИА), конструиран в АИАП, има за цел да оцени текущото състояние на българската икономика. Предимствата на този тип съставни индикатори са:

- Ако бъдат направени ревизии на данните на променливите, които съставляват ИИА, промените на съставния индикатор са далеч по-малки като размер в сравнение с ревизиите, които се правят на данните на БВП.
- Динамиката на БВП понякога се влияе от специфични за конкретните икономически сектори фактори, които може да имат дискретен или временен характер и не би трябвало да се интерпретират като фактори, оказващи влияние върху общата икономическа ситуация в страната. Разлагането на всеки от времевите редове на общ и специфичен компонент позволява да се елиминира влиянието на временните и специфични фактори, както и да се направи корекция за евентуални грешки в измерването на съответните променливи.

ИИА е изчислен с динамичен факторен модел, приложен върху тримесечни данни за набор от 63 макроикономически времеви реда, както за България, така и отразяващи международната конюнктура. В резултат на анализа, броят на променливите, от които е изчислен ИИА, е редуциран до осем, като всички променливи са взети като реални изменения спрямо съответното тримесечие на предходната година. Променливите, включени в индикатора, са: БВП, добавена стойност в строителството, заети, БВП на ЕС-25, индустриални продажби, бизнес климат в търговията на дребно, лихва по дългосрочни кредити в лева и индекс на международните цени на металите и минералните суровини на Световната банка.

Оценката на цикличния компонент ИИА е направена, като са елиминирани: (1) дългосрочният компонент, който е пресметнат посредством филтър на Ходрик-Прескот с параметър $\lambda=1600$; (2) краткосрочният компонент, който обхваща колебания в рамките на една година и следователно е изчислен въз основа на плъзгаща се средна с прозорец от 4 периода.

Индикаторът на икономическата активност в България (ИИА)¹ има за цел да представи в обобщен вид текущото развитие на икономиката, както и да оцени динамиката на дългосрочния и цикличния ѝ компонент. Индикаторът е конструиран чрез динамичен факторен модел и е съставен от 8 макроикономически променливи, отразяващи състоянието и измененията във вътрешната и външната икономическа среда². Тъй като брутният вътрешен продукт (БВП) представлява друг обобщаващ индикатор на икономическата активност в страната, динамиката на ИИА и на БВП са сходни през повечето периоди на наблюдение. Това не означава, че техните изменения са идентични³. Възможно е в отделни периоди измененията в техните стойности да се различават както като размер, така и като посока.

През четвъртото тримесечие на 2009 г. стойността на ИИА отново бе отрицателна, но за първи път от година насам отбеляза значително повишение спрямо предходното тримесечие. Наблюдаваната динамика бе обусловена от благоприятното развитие на компонентите, свързани с външната среда – значителен растеж на международните цени на металите, възстановяване на външното търсене от стра-

---

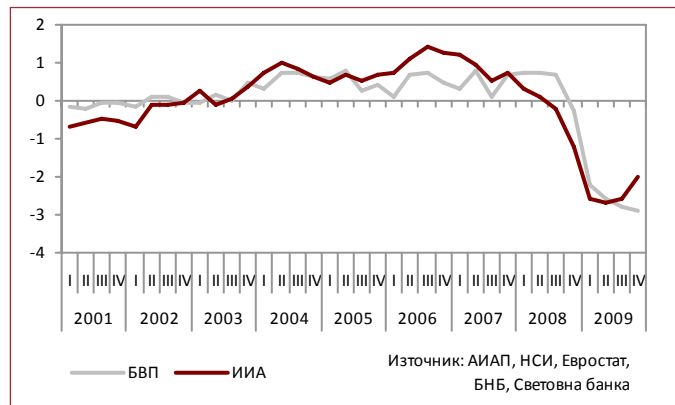
¹ За методологични особености на конструирания индикатор на икономическата активност вж. “Същност и предимства на индикатора на икономическата активност и методология на съставянето му”.

² Променливите, включени в ИИА, са: БВП, добавена стойност в строителството, заети, БВП на ЕС-25, индекс на индустриалните продажби, бизнес климат в търговията на дребно, лихва по дългосрочни кредити в лева и международни цени на металите и минералните суровини. От началото на 2009 г. редът за индекса на индустриалните продажби бе прекъснат, поради което бе заменен с индекс на индустриалното производство. Преизчислението на ИИА не показва съществени разлики спрямо предходното изчисляване с индекса на промишлените продажби.

³ С цел постигане на сравнимост, данните за разглеждания показател са нормирани, т.е. от стойността на показателя е извадена неговата средна стойност и полученият резултат е разделен на стандартното отклонение.

на на основни за българската икономика търговски партньори от ЕС, както и запазване на нивото на лихвите по дългосрочните кредити в лева. Задържащ ефект върху ИИА имаха понижението на добавената стойност в строителството и свиването на заетостта в страната.

Граф. 1:
Индикатор на икономическата активност (ИИА) и реален растеж на БВП (нормиран*)

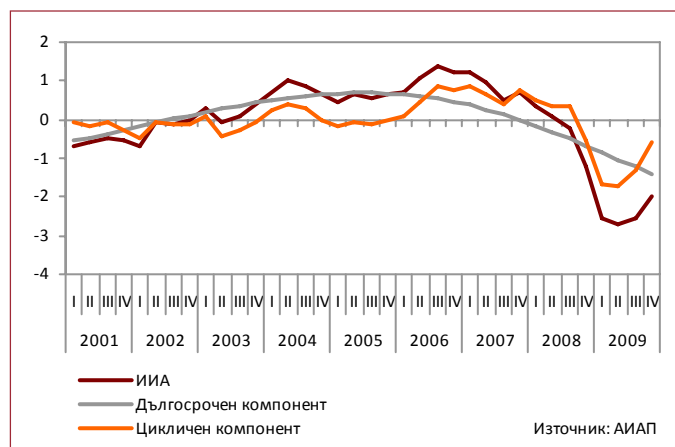
* Вж. бел. 3

През четвъртото тримесечие на 2009 г. реалният БВП също отбеляза спад от 5.9% на годишна база. Задълбочаването на негативното развитие на показателя спрямо предходното тримесечие бе резултат от свиването на вътрешното търсене. Повишената предпазливост на икономическите агенти и ограниченият достъп до кредитно финансиране продължиха да оказват негативен ефект върху инвестиционната активност в страната, като през последните три месеца на 2009 г. брутното капиталонакопаване отбеляза намаление от 30.9% на годишна база. Индивидуалното потребление също се понижи (с 8.7%) в резултат на намалената заетост, по-ниския ръст на заплатите, понижената склонност към потребление и ограниченото кредитиране. В контраст с динамиката на вътрешното търсене, външният сектор имаше положителен принос към общата икономическа активност в страната. За първи път от последното тримесечие на 2008 г. насам износът на стоки и услуги нарасна с 0.8%, което бе обусловено от постепенното стабилизиране на търсенето в страните-членки на ЕС. По-високият обем продажби на външния пазар бе силно повлиян и от повишението на международните цени на металите в глобален мащаб, като се има предвид високият дял на тези стоки в българския износ. Вносът, от своя страна, запази тенденцията от предходното тримесечие на забавяне в спада, който възлезе

на 20% спрямо четвъртото тримесечие на предходната година, като по този начин приносът на нетния износ продължи да се повишава.

По линия на предлагането влошената динамика на общия произведен продукт в страната бе обусловена в по-голяма степен от сектора на услугите. Най-силно повлияха операциите с недвижими имоти, наемодателната дейност и бизнес услугите (спад от 9% в сравнение с четвъртото тримесечие на 2008 г.) и държавното управление (спад от 8.1%). За разлика от предходното тримесечие, намалението на икономическата активност в отраслите транспорт и съобщения и търговия се подобри, съответно до 4.1% и 0.1%, а финансовото посредничество отбеляза спад в реално изражение (от 4.5%) за първи път от 1999 г. насам, което бе свързано с понижаваната кредитна активност на банките и намалението на техните печалби. В индустрията спадът през четвъртото тримесечие се задълбочи в сравнение с третото, за което основна причина бе реализираното намаление от 12.1% на добавената стойност в отрасъл електро- и топлоенергия, следван от строителството, където наблюдаваното развитие бе резултат от намаленото търсене и ограниченото заемно финансиране. Макар през последните два месеца на годината да се наблюдава ръст в оборота от износ и по-нисък спад на промишлените продажби на вътрешния пазар, преработващата промишленост също регистрира намаление на добавената стойност от 4.8%. От отраслите на индустрията единствено в добивната промишленост спадът на новосъздадения доход значително намалая, повлиян от повишението на международните цени на основни за българския износ стоки.

Граф. 2:
Индикатор на икономическата активност по компоненти

През четвъртото тримесечие на 2009 г. структурата на ИИА по компоненти показваше продължаване на наблюдаваното през преходното тримесечие развитие на дългосрочния и цикличния компонент. Негативният принос на дългосрочния компонент към динамиката на съставния индекс се задълбочи, докато цикличният компонент, макар и отрицателен, отново отбеляза повишение спрямо третото тримесечие на 2009 г., което обуслови и подобряването на динамиката на съставния индекс през разглеждания период. ▼

Фактори, оказващи влияние върху динамиката на ИИА през четвъртото тримесечие на 2009 г.

Международни цени на металите и минералните суровини

Основен принос за повишението на ИИА през четвъртото тримесечие на 2009 г. спрямо предходното имаше растежът на цените на металите на международните пазари. През разглеждания период индексът на цените на металите и минералите продължи да се възстановява, като достигна ръст от 9% спрямо средната си стойност за месеците юли – септември, а нарастването на годишна база се ускори до 21.8%. Положително развитие се наблюдаваше при всички основни метали, с изключение на стоманата, където беше отбелязан спад на индекса от 1.6 пункта спрямо предходното тримесечие.

Граф. 3:
Реален растеж на БВП и изменение на индекса на международните цени на металите и минералните суровини (нормирани*)

* Вж. бел. 3

Високият дял на металургичните продукти в общия износ на България от своя страна води до силна зависимост на износа от цените на металите на международните пазари. Най-голям дял в износа има износът на мед, който формира близо 9% от общите приходи от износ. Цената на медта на международните пазари продължи да нараства и през последните месеци на годината, достигайки ръст от 13.5% спрямо предходното тримесечие и 70.3% на годишна база. Основни фактори за нарастването бяха продължаващите трудови конфликти в сектора, както и засилването на китайския внос през ноември и декември. По данни на Световната банка общото търсе-

не на мед на международните пазари е намаляло с 11% в сравнение с върховете си стойности от 2007 г.

На второ място по значение е износьт на олово и на цинк, които формират по около 1% от общия износ на страната. Цените при тези метали нараснаха съответно с 18.9% и 25.7% спрямо предходното тримесечие.

При алуминия, който формира около 0.9% от общия износ, нарастването на цената през третото тримесечие достигна 10.5%. Свиването на търсенето на алуминий се оценява на около 9% спрямо пикове от 2007 г.

През следващите две години цените на металите се очаква да продължат да се увеличават едновременно с възстановяването на световната икономика и нарастването на търсенето на метали. Не се очаква обаче значително увеличаване на цените, отчасти поради вече достигнатата висока база, но най-вече поради наличието на неизползвани производствени мощности в много от секторите, които могат сравнително бързо да бъдат въведени отново в експлоатация.

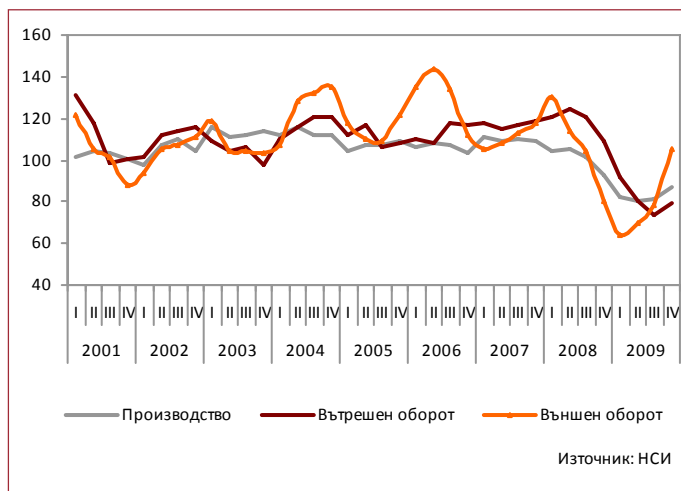
Граф. 4:
Индекс на международните цени на металите и минералните суровини и външнотърговския оборот в промишлеността

Индустриално производство

През четвъртото тримесечие спадът в промишленото производство намаля с 5.4 пункта спрямо предходното, достигайки 13.2% на годишна база. Подобряването на показателя се дължи главно на експортно ориентирани индустрии, които едновременно с първите признаци на възстановяване на световната икономика успяха да увеличат производството си. С най-голям положителен принос са отраслите производство на благородни и цветни метали, на кокс и рафинирани нефтопродукти, на части и принадлежности за автомобили, на компютърна и комуникационна техника, електроника и оптика. Част от тези отрасли бяха повлияни благоприятно и от динамиката на международните цени, тъй като през последните месеци цените на металите и цените на енергийните ресурси нараснаха. Положителен ефект имаше и редуцирането на спада в някои основни за българската индустрия отрасли, като производство на химични продукти, на текстил и облекло, на изделия от каучук и пластмаса. Броят на отраслите, които реализират растеж през тримесечието, също нарасна, като индексът на дифузия, измерващ базата на растежа, достигна 23% (16% през третото тримесечие).

Граф. 5:
Индекси на производството и оборота в промишлеността

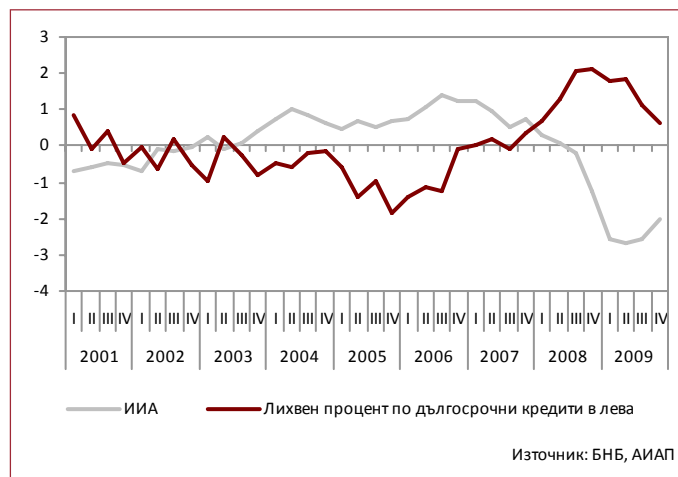
Очакванията на мениджърите в сектора за следващите шест месеца също се подобриха – с 3.3 пункта, което доведе до подобрене на индикатора за бизнес климата в промишлеността с 2.4 пункта спрямо предходното тримесечие. Освен поради по-оптимистичните очаквания, подобрието се дължеше и на по-добрата оценка за текущата бизнес ситуация, която нарасна с 1.9 пункта спрямо

предходното тримесечие. Очакванията на мениджърите за нивото на цените през следващото тримесечие също се подобряват – с 4.9 пункта, като същевременно спадът в поръчките към промишлените предприятия е намалял, достигайки 11.7% на годишна база.

Лихви по дългосрочни кредити в лева

За второ поредно тримесечие лихвеният процент по дългосрочни кредити в лева продължи да се понижава и по този начин също оказва благоприятно влияние върху динамиката на съставния индекс на икономическата активност в страната. Средно за месеците септември – декември 2009 г. стойността му възлезе на 11.7% и спрямо съответния период на предходната година отчетеното повишение възлезе едва на 0.3 процентни пункта, което свидетелства за постепенното нормализиране на лихвените равнища в страната.

Граф. 6:
Индикатор на икономическата активност и лихвен процент по дългосрочни кредити в лева (нормиран*)

* Вж. бел. 3

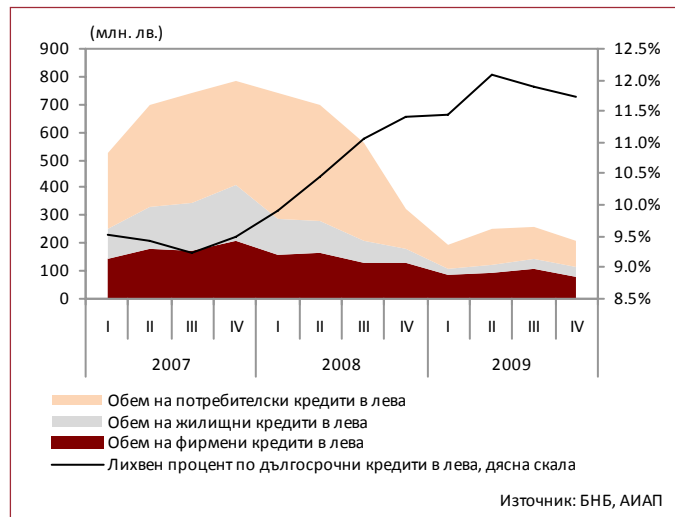
Източник: БНБ, АИАП

Динамиката на лихвения процент по дългосрочни кредити в лева бе обусловена от понижението на цената на жилищните и потребителски кредити съответно с 0.6 и 0.4 п.п. до 9.7% и 13.6% средно за периода. За разлика от тях, лихвеният процент по кредити за нефинансови предприятия се повиши с 0.3 п. п. до 10.5%.

Въпреки наблюдаваното подобрене в развитието на лихвените проценти през четвъртото тримесечие на 2009 г., повишената предпазливост от страна на всички пазарни участници продължи да оказва натиск върху търсенето и предлагането на заемни ресурси.

Обемът на новоотпуснатите дългосрочни кредити общо за всички категории възлезе на 220 млн. лв., което бе с 50 млн. лв. или почти с 19% по-малко спрямо предходното тримесечие. Най-висок спад бе отчетен при фирмените кредити (30 млн. лв. или около 27%), следвани от потребителските (23 млн. лв. или 20%). Единствено при ипотечното кредитиране се наблюдаваше увеличение на заемните ресурси, но тяхната стойност остава ниска.

Граф. 7:
Лихвен процент по дългосрочните кредити в лева и обем на новоотпуснатите фирмени, ипотечни и потребителски дългосрочни кредити в лева

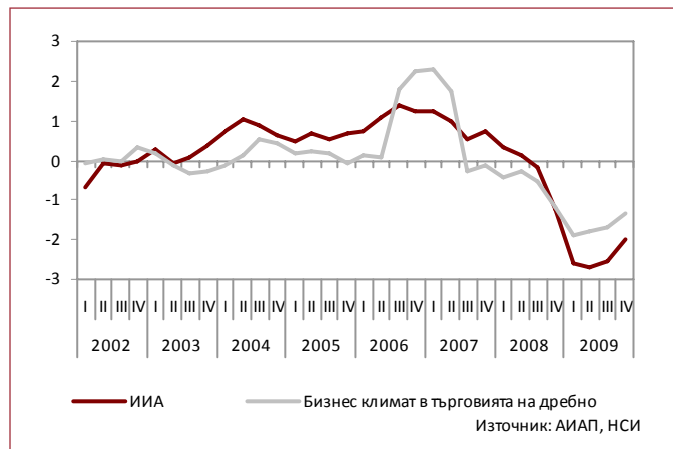
По данни от паричната статистика на БНБ, към края на декември 2009 г. растежът на кредита се е забавил до 3.6% на годишна база спрямо 5% през септември. Обемите на новоотпуснатите заеми за неправителствения сектор продължиха да отбелязват рекордно ниски стойности, оказвайки неблагоприятно влияние и върху качеството на кредитните портфейли на търговските банки. Към края на 2009 г. делът на лошите и реструктурирани кредити възлезе на 8.2%, като това основно се дължеше на влошаването на качеството на фирмените кредити.

Бизнес климат в търговията на дребно

През четвъртото тримесечие на 2009 г. оценката на предприемачите за текущата и очакваната бизнес ситуация в търговията на дребно остана с 21.7 процентни пункта по-ниска в сравнение с последните три месеца на предходната година. Намалението на стойността на показателя за бизнес климата в отрасъла бе повлияно основно от негативните оценки за текущата бизнес конюнктура, но влия-

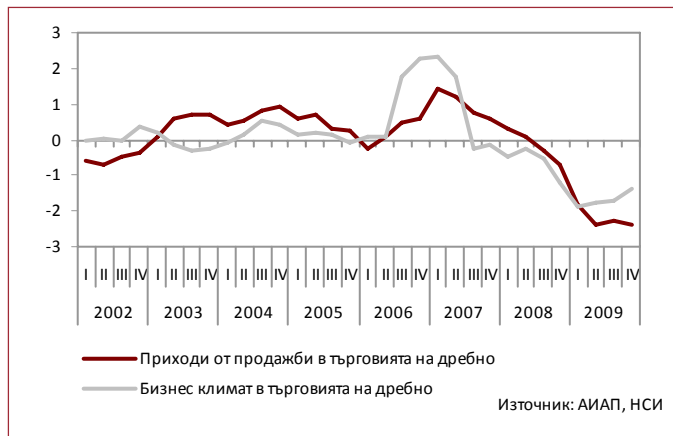
ние оказаха и песимистичните очаквания на анкетираните работодатели за следващата половин година. В сравнение с предходното тримесечие се наблюдаваше подобрене в годишния спад на съставния показател, в резултат на сравнително по-малко негативните очаквания от страна на бизнеса за развитието на бизнес средата. По-ниският спад на оценката за бизнес климата имаше положителен принос за общата икономическа активност в страната и бе сред факторите, които забавиха намалението на ИИА през четвъртото тримесечие на 2009 г.

Граф. 8:
Индикатор на икономическата активност и изменение на бизнес климата в търговията на дребно (нормирано*)

* Вж. бел. 3

Граф. 9:
Изменение на бизнес климата и приходите от продажби в търговията на дребно (нормирани*)

* Вж. бел. 3

Продължаващият спад във вътрешното търсене и в частност на потреблението, съпроводено с ръст на безработицата, задържане на заплатите и ограничен темп на кредитирането, кореспондираше с негативните текущи оценки на предприемачите за обема на про-

дажбите в търговията на дребно. Балансът на оценката за финансовото състояние на работодателите е отрицателна през последното тримесечие на 2009 г., като делът на работодателите, отчели спад в продажбите е почти двойно по-голям спрямо година по-рано – 22.9% средно за периода октомври – декември. Месечните данни на НСИ за оборотите от продажби в търговията на дребно показва задълбочаване в спада до 10.5%⁴ през четвъртото тримесечие на годишна база. Най-голямо намаление на приходите се наблюдаваше в търговията на дребно със стоки за по-дълготрайна употреба, в т.ч. компютърна и комуникационна техника, битова техника, мебели и други стоки за бита, текстил, облекло, обувки и кожени изделия, тъй като тяхното потребление се характеризира с по-голяма еластичност спрямо доходите в сравнение с хранителните стоки. Единствено оборотът в търговията на дребно с хранителни стоки, напитки и тютюневи изделия запазва положителния си прираст и през четвъртото тримесечие на годината (1% спрямо последните три месеца на 2008 г.).

През четвъртото тримесечие оценките за очакваната бизнес ситуация са все още песимистични, като спадът е по-слабо изразен в сравнение с наблюдавания през предходното тримесечие. За разлика от предходните периоди, когато най-бързо се увеличаваше делът на работодателите, очакващи влошаване на конюнктурата през следващите шест месеца, през последното тримесечие очакванията по-скоро се трансформираха към тяхното запазване. Перспективите за обема на поръчките продължиха да намаляват, като спадът е по-силно изразен при поръчките към доставчиците от чужбина в сравнение с местните. Все пак, и при местните, и при външните поръчки очакванията са по-малко песимистични в сравнение с предходното тримесечие, като при първите се забелязва по-бърз прираст в дела на предприемачите, очакващи запазване, спрямо тези, които очакват намаление, докато при поръчките от чужбина се наблюдава увеличение на песимистично настроените и намаление на очакващите запазване на ситуацията. Очакванията за свито търсене се отразяват и на негативните оценки за продажбите, макар че през последното тримесечие се наблюдава по-бавно увели-

---

⁴ В съпоставими цени.

чение на годишна база в дела на предприемачите, очакващи намаление на продажбите, в сравнение с предходното тримесечие. И през последните три месеца на годината продължи тенденцията от предходните две тримесечия към трансформиране на очакванията към запазване на продажните цени, като делът на работодателите, очакващи задържане на цените, се повиши с 28.5 процентни пункта и достигна 87.5% от всички анкетирани, а този на очакващите намаление се задържа около нивото си от предходната година - 5.7%. Поради все още несигурната икономическа среда очакванията на предприемачите за движението на персонала са негативни, макар и с по-оптимистичен нюанс в сравнение с третото тримесечие.

Брутна добавена стойност в строителството

Динамиката на брутната добавена стойност в строителството бе един от факторите, които имаха задържащ ефект върху подобрението на ИИА. През четвъртото тримесечие на 2009 г. спадът на показателя възлезе на почти 10% в реално изражение спрямо аналогичния период година назад, продължавайки наблюдаваната от началото на 2009 г. тенденция на свиване на активността в отрасъла.

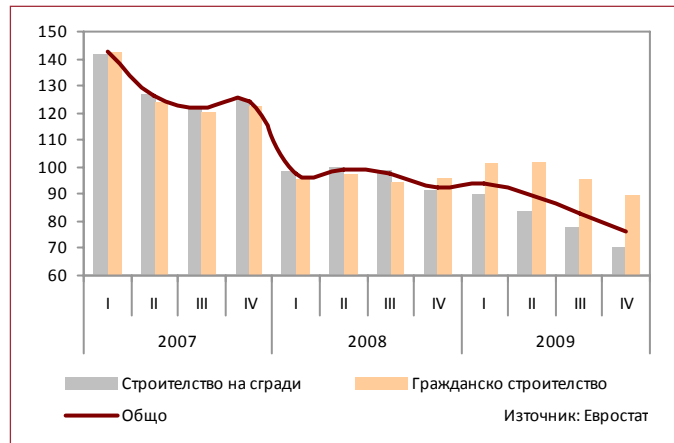
Ограничените възможности за финансиране на дейността, както и пониженото търсене на продукцията продължиха да обуславят наблюдаваното развитие в строителството.

Граф. 10:
Динамика на брутната добавена стойност и новоотпуснатите бизнес кредити в строителството

По данни от паричната статистика на БНБ, през четвъртото тримесечие на 2009 г. новоотпуснатите бизнес кредити в строителството са се повишили едва с 13% на годишна база, а притокът на преки чуждестранни инвестиции възлезе едва на 75 млн. евро, което представлява повече от 60% спад спрямо съответния период на предходната година. От страна на търсенето се наблюдаваше продължаващ спад на ипотечното кредитиране (с 13.3% и 43.6% съответно за кредитите в лева и евро), което отразяваше повишената предпазливост на всички пазарни участници.

Граф. 11:
Индекс на строителната продукция

Подробните данни за динамиката на строителната продукция свидетелстват, че основен принос към наблюдаваното развитие имаше строителството на сгради. Продукцията в разглежданата категория отчете спад от 30% на годишна база, а свързаната с гражданско строителство – 10%.

Граф. 12:
Брой издадени разрешителни за строеж и изменение на разгъната застроена площ

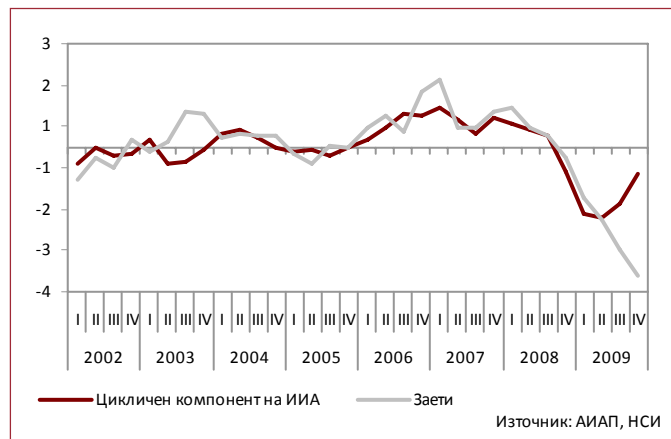

Свидетелство за понижената активност в строителството бе и динамиката на разгънатата новозастроена площ. През четвъртото тримесечие на 2009 г. тя се е свила почти с 60%, а броят на издадените разрешителни за строеж е намалял с 27% спрямо аналогичния период на 2008 г., което е свидетелство за понижените очаквания на предприемачите в отрасъла за следващите периоди.

Заети лица Изменението на заетите през четвъртото тримесечие на 2009 г. бе сред променливите, включени в съставния индекс за икономическата активност, които регистрираха влошаване на годишна база в сравнение с предходното тримесечие. Това имаше задържащ ефект върху подобряването на цикличната позиция на икономиката през разглеждания период.

Граф. 13:
Цикличен компонент на ИИА и
динамика на заетостта
(нормирана*)

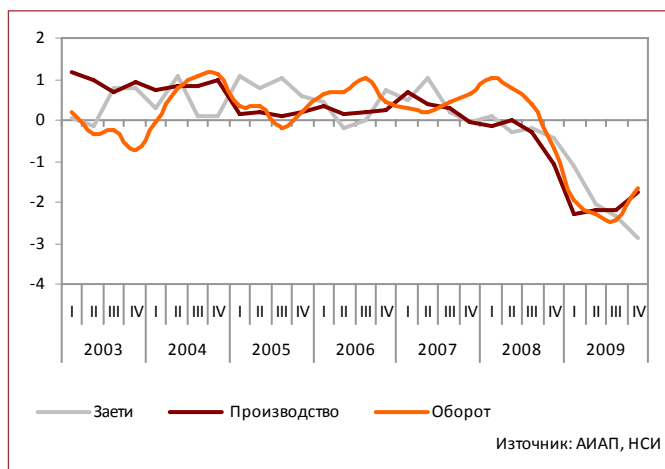
* Вж. бел. 3

За разлика от стопанския цикъл, който от третото тримесечие на 2009 г. насам се подобрява, броят на заетите в икономиката лица отбелязваше тенденция на ускорен спад, който достигна 5.7%⁵ през последните три месеца спрямо съответния период на 2008 г. Разнопосочната динамика на стопанската активност и заетостта е свързана с известния период от време, необходим на трудовия пазар, за да се приспособи към промените в икономическия цикъл.

⁵ По данни от Наблюдението на Работната сила (НРС).

Данните от НРС през четвъртото тримесечие показаха, че над 86% от общия спад на заетостта бе формиран от частния сектор на икономиката, което, от своя страна, бе обусловено почти изцяло от намалението на съвкупността на наетите (със 7.4% спрямо четвъртото тримесечие на 2008 г.). И през последните три месеца на годината най-голям принос за намалението на общата заетост в страната продължиха да имат индустриалните отрасли. Според анкетите на домакинствата средният брой на заетите в преработващата промишленост ускори годишния си спад до 10.4%, а този в строителството – до 13.3% през четвъртото тримесечие на 2009 г.

Граф. 14:
Изменение на заетостта, производството и оборота в преработващата промишленост (нормирани*)

* Вж. бел. 3

Прави впечатление, че докато производството и оборотът в преработващата промишленост отбелязаха подобрене в годишния си темп на намаление, броят на заетите задълбочи спада си през последното тримесечие на годината. Някои промишлени отрасли регистрираха положителен ръст на оборота на външните пазари в сравнение с последните три месеца на предходната година, което е индикатор за известно съживяване на външното търсене. Сред тях бяха производството на основни метали и метални изделия, на електрически съоръжения, на компютърна и комуникационна техника, на кокс и рафинирани нефтопродукти, на химични продукти, на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини и др. С изключение на производството на електрически съоръжения, във всички останали отрасли се наблюдаваше ускорен

темп на намаление на заетостта, което показва, че процесите на реструктуриране в тези отрасли продължават да бъдат съпроводени с освобождаване на трудов ресурс. Освен това, в някои отрасли, като производство на изделия от каучук и пластмаси, на други неметални минерални суровини, на основни метали и метални изделия, на електрически съоръжения, е възможно възстановяването в икономическата активност да е свързано предимно с големите предприятия (над 250 души), а преобладаващите в тях микро-, малки и средни предприятия, обхващащи основната част от заетостта, все още да изпитват затруднения и поради това ефектът върху общия брой на заетите да е отрицателен⁶.

Граф. 15:
Изменение на заетостта и индекса на
строителна продукция (нормирани*)

* Вж. бел. 3

През четвъртото тримесечие на годината спадът в строителната активност се задълбочи. Намалението на работните места в отрасъла също се прояви с по-бърз характер, като от третото тримесечие насам спадът на заетите стана двуцифрен на годишна база. През четвъртото тримесечие на 2009 г. за първи път от началото на годината производителността на труда в отрасъла се повиши (с 5.8%⁷),

⁶ Изводът се основава на данни на Евростат за структурата на икономическите дейности от преработващата промишленост според размера на заетостта, достъпни на http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/european_business/data/database.

⁷ Измерена като отношение на БДС и заетите според дефиницията на Националните сметки.

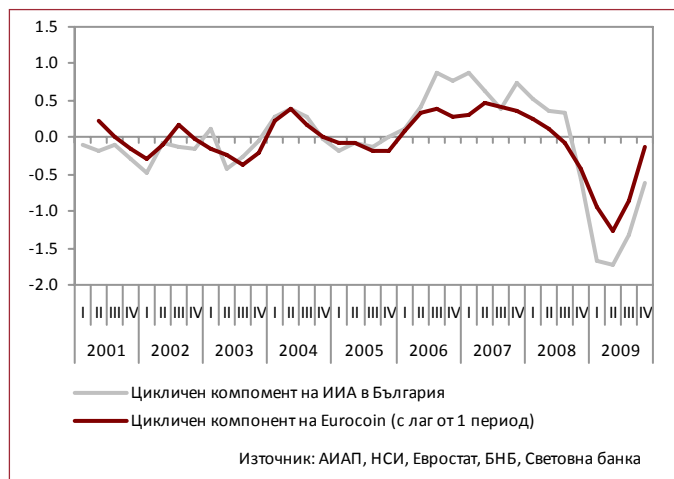
което означава, че работодателите са оптимизирали заетостта адекватно на понижената икономическа активност в отрасъла.

Секторът на услугите започна да изпитва по-късно влиянието на спада в икономическия цикъл в сравнение с индустриалните отрасли. Според анкетите на домакинствата, услугите започнаха да отчитат спад на заетостта на агрегирана основа от периода юли – септември насам, като през последното тримесечие той се ускори до 2.5% спрямо четвъртото тримесечие на 2008 г. и обуслови около 25% от общия спад на заетостта за разглеждания период. В почти всички икономически дейности в сектора се наблюдаваше намаление на заетите в сравнение с последното тримесечие на предходната година, като най-значим отрицателен принос имаха отраслите транспорт, складиране и пощи, финансови и застрахователни дейности, хотели и ресторанти, образование, държавно управление, търговия. ▼

Степен на синхронизираност на българския бизнес цикъл с този на еврозоната

Оценките на цикличните колебания в еврозоната и България показват, че промяната във външната конюнктура се отразява върху българската икономика със закъснение от най-много едно тримесечие. Наред с това, бизнес цикълът у нас показва по-големи отклонения от дългосрочната средна в сравнение с цикъла в еврозоната, което се свързва с високата степен на зависимост на българската икономика от промените в международната среда.

Граф. 16:
Оценени циклични колебания в еврозоната и България

Влияние на икономическата активност в ЕС върху българската икономика

През четвъртото тримесечие на 2009 г. стопанската активност в еврозоната продължи да се характеризира с признаци на стабилизиране. Наблюдаваното развитие бе обусловено преди всичко от възстановяването на нетния износ, осигурените значителни макроикономически стимули и предприети мерки за възстановяване на функционирането на финансовата система в еврозоната.

По данни на Евростат, през четвъртото тримесечие на 2009 г. БВП на страните от ЕС-25 отбеляза спад от 1.9% на годишна база спрямо 4.1% през предходното тримесечие. Забавяне се наблюдаваше при всички компоненти на новосъздадения доход от страна на

крайното използване и през разглеждания период за първи път от година насам нетният износ се характеризираше с положително салдо (1.7%). Компонентите на вътрешното търсене обаче имаха отрицателен принос към развитието на европейската икономика, поради все още ниското потребление (0.2% спад на годишна база) и продължаващия спад в обема на инвестициите (11.5%).

Постепенното стабилизиране на страните от ЕС-25 за второ поредно тримесечие оказва положителен ефект върху износа на стоки в българската икономика. През четвъртото тримесечие на 2009 г. той се е запазил на нивото си от предходната година (0.2%), прекъсвайки негативната тенденция, наблюдавана от края на 2008 г. Най-голям принос имаше износът на стоки към страните от еврозоната, където показателят отчете растеж от 5.1% на годишна база, следван от износа на стоки към другите основни за българската икономика партньори – балканските и азиатските страни – при тях той възлезе съответно на 5.1% и 12.5% . ▲